

орієнтири. Статеві відмінності музичних інтересів у дівчат виявляються у потягу до слухання переважно мелодійної музики, а у хлопців – до “важкої”, “жорстко” ритмованої музики. Важливе місце набуває заохочення у розвитку естетичного смаку підлітка в сім’ї, що може бути більш детально досліджено у подальших наукових розвідках..

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бегбедер Ф. 99 франков/Пер. с франц. И. Волевич. – М.: Иностранка, 2005. – 395с.
2. Любан-Плоцца Б., Побережная Г., Белов О. Слушать душой. – К.: “АДЕФ – Украина”. – 2002. – 200с.
3. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: Учебник для студ. вузов. – 4-е изд., стереотип. – М.: Издат. центр “Академия”, 1999. – 456с.
4. Никитин В. Н. Телесно ориентированная и арт-терапия в работе с детьми и подростками (Культурологический подход). – К., 1997. – 160 с.
5. Петрушин В.И. Музыкальная психология: Учебное пособие для студентов и преподавателей. – М.: Академ. Проект, 2006. – 400с. – (“Gaudeamus”).
6. Психологические условия развития творческого потенциала у детей школьного возраста. Е.Л. Яковлева // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С.37-42.
7. Симонов П.В. Эмоциональный мозг. – М.: Наука, 1981. – 214с.

УДК 37.015.2:371.383(477.7)

А.Ф. Форостян

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА В СУЧАСНИХ СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ХЕРСОНЩИНИ

У статті розкриваються основні аспекти естетичного виховання в середніх навчальних закладах міста Херсона та проводиться аналіз рівня впровадження нових дисциплін мистецького циклу, що спрямовані на підвищення загальної культури учнівської молоді.

In article tax main aspects aesthetic education in average educational institutions of the city Kherson and is conducted analysis degree introduction of new discipline bound with in the arts, this will allow to raise the general level of the culture schoolboy.

Розвиток сучасної системи освіти, що спрямовано на вирішення питань євроінтеграції та залучення України до всесвітнього освітнього простору, визначається змінами у навчально-виховній роботі сьогоденної загальноосвітньої школи.

Внаслідок змін, що торкнулися процесу освіти, перед навчально-виховним процесом поставлені нові завдання, серед яких виділяють підвищення загальної культури сучасної молоді, залучення її до світових культурних цінностей, залучення особистості до загальнолюдських цінностей, набуття нею внутрішніх духовних основ шляхом інтеріоризації. На цій основі відбувається формування і розвиток здібностей людини до естетичного сприйняття та співчуття, його естетичний смак і уявлення про ідеал. Виховання красою і за допомогою краси формує не тільки естетико-ціннісну орієнтацію особистості, але і сприяє розвитку творчих здібностей, створенню естетичних цінностей у трудовій діяльності, у побуті, у вчинках і особливо у мистецтві.

На думку науковців, важливою складовою естетичного виховання є художнє виховання, яке використовує в якості виховного впливу засоби мистецтва, і дозволяє формувати та розвивати здібності людини у певних його видах – образотворче, музичне, вокально-хорове, хореографічному, театральному, декоративно-ужитковому мистецтвах тощо [1].

Виходячи з цього, метою статті є визначення загальних тенденцій розвитку естетичного виховання в сучасних середніх закладах освіти України.

Для більш детального визначення існуючих на сьогоднішній день тенденцій розвитку естетичного виховання в статті порушуються наступні завдання: визначити шляхи вдосконалення естетичного виховання в навчальних закладах освіти України; розкрити основні аспекти нормативної та варіативної частин навчально-виховного процесу в сучасній школі; проаналізувати стан впровадження освітньої галузі “Мистецтво” (Естетична культура) в навчальних закладах міста Херсона.

Отже, спираючись на філософські, культурологічні теорії та історико-педагогічний досвід плеядою вітчизняних науковців (І. Зязюн, О. Семашко, Л. Масол, Н. Миропольська та інші) проводиться робота щодо розробки та впровадженню більш глибокого художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, що відповідає існуючим у державі пріоритетам (гуманізація, гуманітаризація, демократизація та естетизація навчально-виховного процесу). Ураховуючи це, висловлюється думка про те, “що в світогляді естетичного універсалізму людство здобуде загальнокультурну парадигму освіти майбутнього. Серед різноманітних засобів впливу на дітей і молоді чи не найвищий виховний потенціал належить мистецтву з притаманними йому можливостями формувати свідомість і підсвідомість, інтелектуальну, емоційно-почуттєву та вольову сфери, моральне й навіть фізичне здоров'я людини. Мистецтво – це своєрідний камертон цивілізації, універсальний спосіб мислення, здатний формувати не просто людину розумну, а й людину духовну” [6: 7]. Дана гіпотеза покладена в основу Національної державної комплексної програми естетичного виховання та Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, що узгоджується з положеннями Національної доктрини розвитку освіти в Україні [5; 6].

Для визначення більш дієвого шляху оновлення та впровадження естетичного виховання в середніх навчальних закладах потрібно враховувати соціокультурні особливості розвитку регіонів України, а для практичного впровадження доцільно провести історико-педагогічні паралелі естетичного виховання учнівської молоді в південному краї.

Так, друга половина XIX – початок XX століття визначалась протистоянням державної політики в освітній і виховній галузях із представниками прогресивно налаштованої частини суспільства, які прагнули вдосконалити навчально-виховний процес і пристосувати його до потреб суспільства. Сьогодні також спостерігається протистояння масової культури, яка орієнтована на загальну аудиторію, задовольняючи потреби в спілкуванні різними засобами, та національно збагаченої місцевої соціокультури України.

Протидіяти засиллю масової культури можливо, лише виховуючи висококультурну, мислячу особистість, яка оволоділа мистецькими знаннями та набула певних мистецьких умінь і навичок, а також виробила власні естетичні почуття, смак, судження та цінності.

Спираючись на особливості сімейного виховання, сьогоднішня система естетичного виховання в навчальних закладах освіти передбачає: вивчення різних навчальних предметів; естетику праці й спілкування; позакласну та позашкільну роботу з естетичного виховання; самовиховання.

При детальному вивченні основних системних компонентів естетичного виховання, що існують сьогодні в порівнянні їх з історичним досвідом минулого, зазначимо, що під час розробки Державних освітніх стандартів України було науково обґрунтовано доцільність нової структури освітньої галузі “Мистецтво” (Естетична культура), яка охоплює всі роки навчання в загальноосвітній школі і забезпечує наступність, послідовність та цілісність змісту шкільної освіти [1: 5; 2: 7; 3: 2, 5 – 11]. Такого детального і послідовного вивчення мистецьких дисциплін у навчальній діяльності освітніх закладів не було з часів прийняття Статутів 1804 та 1914 – 1915 років Міністерством народної освіти Російської імперії.

На думку фахівців, дана галузь повинна формувати художньо-естетичну свідомість та організовувати художньо-естетичну діяльність, у результаті чого в особистості повинна

сформуватися система художньо-естетичних цінностей і художньо-естетична компетентність [1: 10; 8: 33].

Виходячи з поставлених завдань, запропоновано репрезентувати зміст шкільної мистецької освіти через виділення змістовних ліній, що дає змогу представити галузь в оптимальному обсязі, а цей зміст може бути реалізовано у контексті навчальних предметів та інтегрованих курсів, а саме, завдяки викладанню таких дисциплін, як образотворче мистецтво (малювання), музичне мистецтво (співи), синтетичні мистецтва (хореографія, театральне мистецтво, екранні мистецтва), художня культура, основи естетики [9: 11]. Інтегроване спрямування цих предметів забезпечує безперервний навчально-виховний процес, що характеризується логічним доповненням одного предмета іншим (табл. 1.).

Таблиця 1.

Предмети художньо-естетичного циклу в змісті сучасної освіти

Предмети	I ступінь	II ступінь	III ступінь
Образотворче мистецтво	1 – 4 класи	5 – 7 класи	
Музичне мистецтво	1 – 4 класи	5 – 8 класи	
Художня культура		8 клас	9 – 11 класи
Основи естетики			12 клас
Театральне мистецтво		5 – 8 класи позакласні заняття	9 – 12 класи або гурток
Хореографія	1 – 4 класи допоміжні заняття фізкультури		
Екранні мистецтва		Окремо не	вивчається.

Так, при конкретній реалізації, художньо-естетичне виховання здійснюється на основі таких принципів, як демократизація та гуманізація, природовідповідність та культуровідповідність тощо. Ці принципи проголошено педагогами, вчителями, науковцями ще наприкінці XIX – на початку XX століття і були спрямованні на пристосування навчально-виховного матеріалу до потреб суспільства.

В останні роки виділяють нову групу принципів (регіональність, етнолокальність (краєзнавчий) та традиційність), що покликані, спираючись на досвід минулого, спроектувати художньо-естетичне виховання в кожному регіоні України, враховуючи його особливості.

При детальному огляді сучасної економічної, політичної та соціокультурної ситуації в регіоні, потрібно зазначити, що загальний спад виробництва, нестабільна політична ситуація, вплив масової культури на особистість та нехтування національними традиціями призвели до загального культурного занепаду суспільства України і південного регіону зокрема.

Законодавча база впровадження художньо-естетичної освіти і виховання в навчальних закладах була концептуально доведена і підтримана Міністерством освіти і науки України. На відміну від Міністерства народної освіти Російської імперії, яке керувалось загальними охоронними постулатами, сучасні виконавчі органи свою роботу узгоджують у контексті євроінтеграційних процесів.

Значна матеріально-технічна база сьогоденних навчальних закладів, пристосовані аудиторії, облаштована концертна зала прискорить процес упровадження всіх предметів естетичного циклу в навчальній та вихованій діяльності, на відміну від середніх навчальних закладів освіти другої половини XIX – початку XX століття, які за допомогою високої плати за навчання, дотацій з боку меценатів змушені були визначати пріоритетні напрями естетичного виховання.

Недостатня науково-методична розробка навчальних предметів з напрямку естетичного спрямування у другій половині XIX століття змушувала викладачів до творчого використання власних програм. На сьогоденньому етапі розвитку педагогічної теорії та

практики науково-методичне забезпечення знаходиться на доволі достатньому рівні. Чітка регламентація та програмне забезпечення визначає форми та методи естетичного впливу в сучасній середній школі, однак на пристосування до потреб певного регіону навчальних дисциплін відводиться лише 25% робочого часу викладачів. Хоча на місцях цей ліміт використовують не в повному обсязі.

Наприклад, такий предмет як “Художня культура”, що покликаний поглибити та розширити мистецькі знання учнів та залучити їх до світових культурних цінностей, було впроваджено у 2003 – 2004 навчальному році в п’яти школах Херсона (з 58 шкіл) як факультативне заняття (не враховуючи спеціалізовані навчальні заклади). Хоча в подальші роки спостерігається його впровадження у більшій кількості шкіл Херсона (таб. 2.).

Таблиця 2.

**Динаміка впровадження “Художньої культури”
в Херсонських загальноосвітніх закладах освіти**

№	Навчальні роки	Загальна кількість	Факультатив	Варіативна дисципліна
1.	2003 – 2004	5	5	
2.	2004 – 2005	7	6	1
3.	2005 – 2006	7	6	1
4.	2006 – 2007	12	8	4
5.	2007 – 2008	15	9	6

У позаурочній та позашкільній роботі простежується виокремлення дисциплін мистецького напрямку. Так, інші предмети лише тільки впроваджують у деяких школах як експеримент: хореографію у вигляді ритміки, що викладається в перших класах (допоміжний засіб на уроках фізкультури). Театральне мистецтво використовується не в повному обсязі й має здебільшого самодіяльний (підготовка номерів) характер. Лише у 9 середніх навчальних закладах міста Херсона в 2006 – 2007 н. р. діяли театральні студії чи гуртки. Це негативно впливає на сприйняття та свідчить про однобічність процесу виховання. Постановка спектаклів відбувається лише в школах, де наявний певний рівень підготовки учнів та викладачів.

Зазначимо, що для викладання предметів художньо-естетичного циклу ще не створено належних умов у середньоосвітніх школах України, що зумовлює швидкість упровадження цих дисциплін у навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл. Міністерством освіти України пропонується лише в 2009 році введення такого предмету як художня культура в усіх навчальних закладах держави [9]. Це надасть освітній галузі “Естетична культура” завершеної форми, що дозволить здійснювати естетичне виховання мистецькими засобами протягом усього терміну навчання.

Таким чином, можемо зробити наступні висновки: сьогодні в державі підготовлена нормативна база щодо покращення естетичного виховання за допомогою навчальних дисциплін; у результаті опанування учнями загальноосвітніх шкіл такої галузі, як естетична культура, вони не тільки набудуть певних знань, умінь та навичок, а й покращать загальний духовний розвиток особистості, складовими якого стануть творчі здібності, морально-етичне самовдосконалення, гуманістична світоглядна позиція і повага до інших культур.

Однак, сьогодні ще не створено належних умов для загального впровадження в навчальних закладах освітньої галузі “Мистецтво” (Естетична культура) у повному обсязі. Таким чином, потребують подальшого вивчення питання, пов’язані з підготовкою фахівців для даної галузі, інтеграція та покращення програм з дисциплін художньо-естетичного циклу тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державні стандарти базової і повної середньої освіти // Освіта України. – 2003. – № 1 (2 січня). – С. 2–14.
2. Державні стандарти початкової загальної освіти // Освіта України. – 2000. – № 23 (7 червня). – С. 5–6.
3. Державні стандарти початкової загальної освіти // Освіта України. – 2000. – № 28 (12 липня). – С. 5–7.
4. Кияновский А.А., Санько С.Н. Вас приглашает школьный театр: Инсценировки по мотивам произведений мировой литературы. – Вып. 2. – Херсон: Айлант, 2001. – 164 с.
5. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Збірник Міністерства освіти України. – 1992. – № 5. – С. 2 – 25.
6. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Укладач: Л.Масол // Педагогічна газета. – 2001. – № 12 (90). – С. 6 – 7.
7. Програми для загальноосвітніх закладів України: Медіакультура. Художня культура. Зарубіжна культура. Зарубіжна художня культура / Уклад. Л.М. Масол, Н.Є. Миропольська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 48 с.
8. Програми для загальноосвітніх закладів України: Художня культура. 10 – 11 класи / Уклад. Л.М. Масол, Н.Є. Миропольська. – К.: Шкільний світ, 2001. – 95 с.
9. Програми для загальноосвітніх закладів. Художньо-естетичний цикл 5 – 11 класи / Відп. за вип. О.В. Корнілова. – К.: ІРПНЬ, 2005. – 240 с.

УДК 372.853

О.А. Черченко

ПОКАЗНИК ВЗАЄМОДІЇ І ЙОГО РОЛЬ В УМОВАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ УЧНІВ З ФІЗИКИ

У статті розглядається проблема взаємозв'язку позаурочної та урочної роботи учнів з фізики. Вводиться показник взаємодії, який характеризує цей взаємозв'язок. Пропонується спосіб визначення показника взаємодії і його застосування в організації позаурочної роботи учнів з фізики.

In the article the problem of intercommunication afterlessons work and lessens work of students on physics. The index of co-operation, which characterizes this intercommunication, is entered. The method of determination of index of co-operation and his application is offered in organization of afterlessons work of students on physics.

Економічний і культурний розвиток суспільства залежить від розвитку освіти і її ефективності. Необхідно звернути увагу на розвиток та ефективність шкільної освіти і ставити перед нею важливі завдання, які відображені в урядових документах [2; 3; 4; 6]. Важливе завдання стоїть перед вивченням фізики і розвитком відповідних знань, умінь і навичок, які є основою формування природничо-наукового світогляду, як складової загального світогляду учня і є орієнтиром у професійному самовизначенні. Ефективність розв'язання поставлених завдань залежить від багатьох факторів, одним з яких є врахування особливостей взаємодії шкільної освіти з іншими соціальними інститутами.

Історично обумовлено [1; 12], що найтісніша *взаємодія* повинна бути між шкільною та позашкільною освітою, яких об'єднує спільна загальна мета і яка в певній мірі визначає ефективність навчально-виховного процесу, зокрема з фізики.

Як показує практика й дослідження [1; 5; 7; 8; 9; 10; 11; 12], існують потенційні можливості взаємодії шкільної і позашкільної освіти з фізики в урочній і позаурочній роботі з метою підвищення якості освіти в цілому.

Мета статті – розглянути проблему взаємозв'язку позаурочної та урочної роботи учнів з фізики.